

- Lava 'o lau meihe 1 ki he 20 peane 'ilo'I 'a e 'uhinga'o e mata'ifika
- Fu'u lelei 'aupito 'ene fakakaukau loto ki ha me'a
- Fu'u mahu'inga'ia 'I hono tanaki ha me'a

FAKASOSIALE MO FAKAELOTO

- Malava 'o fai ha liliu meiha fo'I 'ekitiviti 'e taha ki ha fo'I 'ekitiviti 'e taha
- Lava pe 'o fai ha liliu koe'uhi ko ha me'a fo'ou kuone a'usia
- Malohi mo ta'efeliuliaki
- Ka lahi e lao tene fakatupu 'a e fakafepaki pea ka si'is'I 'e ongo'I ta'emalu ho'o fanau
- Fakalakalaka 'o e anga fakakaume'a
- Fakahaa'I 'ene hoha'a ki he ongo 'a e kakai kehe
- Ako ke fevahevahe'aki mo e kakai kehe
- Uesia ngofua 'ene mo'ui he me'a 'oku ne sio ai he televisone
- Lava o mapule'I 'a e ngaahi ongo 'oku ne ma'u pea mo hono fai 'o e ngaahi me'a kovi
- Loto ke ngaahi ia 'o hange pe ha taha lahi
- Lava ke hoko ko ha tokotaha 'oku ne lau
- Fiema'u ke tokanga'I 'eha taha lahi
- Loto kene fakafiemalie'I 'a e kakai lalahi
- Hange 'oku to'onga fiepule
- Loto kene fai e me'a kotoa pe ke tonu

IKAI KE 'I AI HA FANAU 'E LI'EKINA



5770 Fagatogo
Pago Pago, American Samoa 96799
Phone (684) 69 6074
Fax (684) 699 6098

Ko e tohitufani na'e malava ia 'o teuteu'I mei ha tokoni fakapa'anga mei he Potungaue Ako 'a 'Amelika.'Oku ma'u atu 'a e ngofua ke toe hiki ha tatau 'o e ki'I tohitufani.

AMERICAN SAMOA PARENTAL INFORMATION RESOURCE CENTER



***Ngaahi Tokoni he Fakalakalaka 'ae
Efanau 'i He'enua Tuputupu***

Ta'u 3 ike Ta'u 4

Ko e fakalakalaka 'a e tamasi'I ko ha fakahokohoko ia kuopau ke fou ai 'a e ki'I tamasi'I kotoa. Ko e fakahokohoko ko 'eni, 'oku kau ki ai 'a e ako, pea mo ha ngaahi tefito'I poto taukei hange ko e tangutu, 'alu, hopohopo, mo e nono'o hono suu. 'Oku ako 'ehe fanau 'a e ngaahi poto taukei ko 'eni pea ui ia koe fakalakalaka 'I he'enua tuputupu hake lolotonga ha vaha'a taimi pau kuo fokotu'u. Mei he'ene 'I he kinitakaateni 'o a'u ki he'ene 'I he ako mau'olunga, 'oku fou atu 'a e to'utupu 'I he ngaahi tu'unga fakalakalaka 'e fa. 'Oku faka'ilonga'I 'ehe kau mataotao 'a e ngaahi tu'unga ko 'eni koe:

- **Pepe mo Valevale: Ta'u 0 – 2**
- **Teuteu Ako: Ta'u 3 – 4**
- **Teuteu Ke Tamasi'I: Ta'u 5 – 8**
- **Tamasi'I: Ta'u 9 – 11**
- **Teuteu Ke Talavou: Ta'u 12 – 14**

• **Talavou: Ta'u 15 – 18**

Ko e tafa'aki lalahi 'e fa 'o e fakalakalaka 'I he tuputupuhake 'a e fanau 'a ia 'oku vakai'I ai 'enau poto taukei ko:

1. Fakatu'asino
2. Fakasosiale mo fakaeloto
3. Fakakaukau
4. Fetu'utaki

Neongo pe 'e faikehekehe 'a e tu'unga 'e fakalakalaka ai 'a e ki'I tamasi'I takitaha ko e fakahokohoko 'o e tu'unga 'o 'enau fakalakalaka he 'ikai ke faikehekehe ia. Lolotonga ko ia 'oku fu'u matu'aki mahu'inga ke manatu'I ko e ki'I ta'ahine pe ki'I tamasi'I takitaha 'oku makehe mo 'I ai 'ene totonu 'iateia pe, 'e 'I ai e ni'ihii 'e faitatau mo kainga 'enau fiema'u mo e me'a 'oku nau mahu'inga'ia ai kae lava ai 'onau lavame'a 'I he'enau fakalakalaka. Fakatata'aki 'eni:

- 'Oku fiema'u e fanau ke nau a'usia ha ngaahi fakakaukau lelei 'iatekinautolu pe
- 'Oku fiema'u e fanau kenau a'usia 'a e lavame'a 'I ha fa'ahinga me'a pe tenau fai
- 'Oku fiema'u e fanau kenau hoko 'o fakalakalaka 'I he'enau falala pe kiatekinautolu
- 'Oku fiema'u e fanau ketau tokanga kiatekinautolu pea nau tokanga mai foki kiatekitautolu
- 'Oku fiema'u e fanau kenau foua mo a'usia ha faingata'a
- 'Oku fiema'u e fanau ke tali 'ehe kakai 'o e ngaahi to'u kotoa pea pehe ki he hou'eiki mo e kau ma'u mafai

Ko e ngaahi fiema'u ko 'eni 'oku hokohoko atu pe ia mei he kei valevale 'o a'u ki he ta'u motu'a. 'E kehekehe pe 'a e ngaahi fiema'u 'a e fanau 'o fakatatau ki ho nau ta'u motu'a. Ko e fakalakalaka 'a e fanau 'oku fakahoko ia 'I he'enau ngaahi tu'unga takitaha pea he'ikai ke

lava ketau vakai k he ngaahi fua lelei kotoa ko 'eni mei he fanau kotoa 'I he fa'ahinga ta'u motu'a tatau pe ko e tu'unga tatau 'o e fakalakalaka ko 'eni.

1. Ko e ta'u motu'a 'oku 'ikai ko ha fakafuofua pau ia 'o e tu'unga fakamatu'outu'a. Tokolahi ha fanau tenuous foua ha tu'unga pau hono fakafuofua 'I 'o 'enau fakalakalaka ka koe ta'u motu'a tenau fakahoko ai 'a e ngaahi fakalakalaka ko 'eni 'e kehekehe lahi 'aupito. Ko ha 'ekitiviti 'a ia 'e lava lelei 'o fakahoko 'eha ki'I tamasi'I 'e taha 'e fu'u matu'aki faingata'a ia ki ha ki'I tamasi'I 'e taha 'I he ta'u motu'a tatau pe.
2. Ko e tupulaki 'e meimei ke 'alu atu ia 'I ha ngaahi tu'unga kehekehe 'I he ngaahi tafa'aki kehekehe 'o e fakalakalaka 'I he ki'I tamasi'I fakafuofu. Ko ha ki'I tamasi'I 'oku tu'unga lelei fakatu'asino mahalo pe 'e tu'unga lelei 'I he'etau lau ki he'ene fakatamai kae to lalo 'I he tu'unga fakaeloto mo e tupulaki fakasosiale. 'E fiema'u e tamasi'I kene a'usia ha ngaahi me'a kehekehe 'I he ngaahi tafa'aki takitaha ko 'eni kene lava o a'usia 'a e kakato 'o hono malohi.

FAKATU'ASINO

- Manako ke tohi mo vali'aki e kala
- Ako ke kosikosi'aki e fanga ki'I helekosi
- Fiefia he fanga ki'I va'inga 'oku fakafuofua ai e afo
- Lele holo kae 'ikai ke humu
- Ako ke kaka mo hifo he sitepu 'iateia pe
- Ako kene fakama'u mo vete 'a e fakama'u 'oe vala
- Tolongi mo hapo ha fo'I pulu folahi
- Ko e va'inga 'oku manako taha ai ko e hopohopo, kaka, mo e punopuna

- Ofi mo sio ki ha fakatu'utamaki kene 'ilo'I

FETU'UTAKI

- Tanaki e ngaahi fakamatala 'I he ngaahi me'a 'oku hoko fakafuofua pea mo e me'a 'oku ne a'usia
- Kamata kene ako lelei e lea
- Tupulaki 'ene 'ilo'I e ngaahi fo'I lea 'I he'ene laukonga, hiva, va'inga 'I he ngaahi va'inga 'oku fakafuofua ai e fo'I lea pea mo e talanoa
- Kamata ke talanoa 'o fakafuofua 'I ha ngaahi lea mamafa mo fakamatu'otua
- Lava 'o muimui 'I ha ngaahi fakahinohino faingata'a
- Talanoa fakafuofua mo ha ngaahi me'a ne hoko 'I hono tafa'aki fefine / pe tangata
- 'Ikai ke fu'u fanongo kae toutou fakamatala mo fai ha talanoa
- Mahino'I koe mata'itohi mo e mata'I fika ko ha fakataipe ia 'oha me'a mo'oni mo ha fakakaukau
- Lava 'o fa'u ha fo'I setesi 'o a'u ki he fo'I lea 'e valu
- Kuo lava e ki'I tamasi'I 'o lea lelei 'aupito neongo 'e 'asi pe ha ngaahi fehalaaki he'ene pu'aki ha fo'I lea pe koe toutou lea'aki ha me'a tatau tautefito ki he fanau tangata

FAKAKAUKAU

- Mahino'I e fanga ki'I talanoa faingofua
- Toe mahinoange 'ene fakakaukau loto ki ha me'a
- Ako kene fakafehoanaki ha ngaahi me'a faitatau ki ha fakatata
- Fakahinga e fakatata, ngaahi me'a mo e kakai